

Bevezetés

A kereszténység mára a világ vezető vallásává lett, így 2000 évvel Jézus Krisztus élete, halála és feltámadása után azt gondolhatnánk, hogy tevékenységével sikeresen teljesítette küldetését. Az igazsághoz azonban hozzátartozik a tény, miszerint bár a kereszténység valóban és számszerűen is a legnépesebb, valamint vitathatatlanul a legbefolyásosabb vallás a földön ugyanakkor a legmegosztottabb is, a maga majd 35000 különböző felekezetével, gyülekezetével, egyházával. „Egy nemrégiben készült összeállítás 33 089 keresztény felekezetet sorol fel világszerte, beleértve a hatalmas római katolikus egyházat (egymilliárd híve van), a keleti ortodoxia 25 fő formáját, a protestantizmus számos változatát és a 100 főnél kevesebb tagot számláló, apró kirakategyházakat.”¹

Minek köszönhető ez a diverzitás egy olyan mozgalmon belül, ami Jézus azon kinyilatkoztatására épül, miszerint „szoros az a kapu és keskeny az az út, amely az életre visz, és kevesen vannak, akik megtalálják azt.”²

Nagyrészt elsősorban a Luther Márton nevéhez köthető reformációs mozgalomnak, mely a 16. század elején mindörökre megváltoztatta történelem menetét. Minden lehetőség a pozitív változásra magában hordoz potenciálisan negatív következményeket, ami igaz természetesen a reformációs törekvésekre is. Luther egyik fő tétele az úgynevezett Sola Scriptura elv volt, mely a gyakorlatban annyit tesz, hogy a Szentírás az első számú tekintély az egyház dogmatikájának meghatározásában. Mentségére legyen mondva, hogy Luther nagy valószínűséggel nem a mai, modern értelmezés szerint alkotta meg, használta vagy javasolta használatra a kifejezést. „Luther alig használja a »Sola Scriptura« kifejezést, és sohasem abban az elvi értelemben, amit az később kapott. Ő is osztotta a hagyományos nézetet a Szentírás elsőbbségéről, de az ő vélekedése szerint ez szorosan kapcsolódott az Istenről alkotott azon elgondoláshoz, miszerint ő az egyedüli, aki teremtette a valóságot az Ige által.”³

Néhány példán keresztül érzékeltetni szeretném, hogy a Sola Scriptura elv gyakorlati megvalósítása egyáltalán nem egyszerű feladat, még akkor sem, ha maga az elgondolás igen kézenfekvőnek tűnik, sőt, mintha ellentétes hatást váltott volna ki, és nemhogy összehozta volna a kereszténységet, hanem jelentősen hozzájárult annak szétszabdolásához. Ennek ellenére a legtöbb felekezet mégis egymástól kisebb-nagyobb mértékben eltérő módon ragaszkodik ezen lutheri elvhez, illetve különbözőképpen ugyan, de alkalmazza azt életének szabályozásában. „A különböző hermeneutikai megközelítések, felekezeti hagyományok és kulturális kontextusok különböző következtetésekhez vezetnek. Különösen az ellentmondásos etikai kérdésekben, a bibliai érvelés különböző megközelítései nagyon eltérő eredményekhez vezetnek.”⁴

„Monda neki Jézus: Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, hanemha én általam. Ha megismertetek volna engem, megismertétek volna az én Atyámat is; és mostantól fogva ismeritek őt, és láttátok őt.”⁵

1 <https://www.wesleyan.edu/christianitystudies/pathways/world.html>

2 Máté 7:14

3 Knut Alfsvag: „These Things Took Place as Examples for Us”: On the Theological and Ecumenical Significance of the Lutheran Sola Scriptura, Wiley-Blackwell, Dialog-a Journal of Theology, 2016, 205.o.

4 Dreyer, Y., Zeindler, M., Case-Winters, A., Sadananda, R. & Weinrich, M., 2013, „Sola Scriptura: Hindrance or catalyst for church unity?”, HTS Theologies Studies/Theological Studies 69(1), Art. #2000, 8 pages. <http://dx.doi.org/10.4102/hts.v69i1.2000>, 1.o. ♦

5 Ján 14:6

Egyetértés a Szentírás fontosságát illetően

Röviden összefoglalva a Sola Scripturát, nagyjából el tudjuk fogadni Jacob Fronczak katolikus teológus kissé kezdetleges, akár pejoratív leírását az elvről, mely így hangzik:

„A Biblia az egyetlen tekintély a hívő ember életében; ez soha semmiben sem téved; az élet minden területét érinti; nincs szükség külső segítségre helyes értelmezéséhez; soha nem vitatkozik önmagával; a Biblia minden intelligenciájú ember számára érthető; és vonatkozik a mindenkire, minden helyzetben.”⁶

Abban a keresztény csoportok túlnyomó többsége egyet ért, hogy a Szent Írások Isten kinyilatkoztatott igazságát hordozzák, és meghatározó szerepet kell betölteniük úgy a keresztény hívő, mint ahogyan a keresztény közösség életében. „Bár a Sola Scriptura lutheri eszméjét nem minden felekezet vallja teljes mértékben, legalábbis nem korlátozások nélkül, mégis úgy tűnik, hogy a Biblia különleges tekintélyének és jelentőségének ökumenikusan releváns felfogására utal.”⁷

Az elképzelés önmagában véve nem is lenne sem bibliátlan, sem pedig kivitelezhetetlen, gondoljunk csak az apostol Pál a fiatal Timóteusnak írt levelére, melyben szinte ezt az elvet fogalmazza meg kétezer évvel ezelőtt. „A teljes írás Istentől ihletett és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre, hogy tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített.”⁸

Amennyiben még visszább utazunk az időben, és igyekszünk meghallani Elohim figyelmeztetésének mélységében rejtőző alapvető iránymutatásokat, akkor felfedezhetjük a Sola Scriptura gondolatot már a Torah lapjain is, ami egyáltalán nem meglepő, hanem kifejezetten logikus eljárásmod. Mózes így utasítja Izrael fiait az ő elkerülhetetlenül és hamarosan bekövetkező halálát követő időszak törvénytiszteletét érintően: „Semmit se tegyetek az ígéhez, amelyet én parancsolok nektek, se el ne vegyetek abból, hogy megtarthassátok az Úrnak, a ti Isteneteknek parancsolatait, amelyeket én parancsolok nektek.”⁹

Hogyan is adhatnánk bármit is Isten szavához mi, gonosz, hiábavaló és tudatlan teremtmények, különösen olyan gondolatokat, melyek igazságosabbá vagy tisztábbá teszik az életünket itt a Földön? „Bizony bolond az én népem: engem nem ismernek, balgatag fiak ők, és nem értelmesek! Bölcsék ők a gonoszra, jót cselekedni pedig tudatlanok!”¹⁰

Az eltérések és különbségek abban keresendők, hogy egyes denominációk mekkora hangsúlyt fektetnek a Sola Scriptura elv alkalmazására dogmatikájuk kidolgozásakor. „Hosszas viták után a római katolikus és az ortodox hagyomány is elismerte, hogy a Szentírás az egyház elsődleges tekintélye. Azonban a Szentírás elsőbbsége a különböző hagyományokban másként működik. Még az egyházakban is a Református hagyományban is különböző hangsúlyok vannak.”¹¹

6 Jacob Fronczak: „The Five Solas: Sola Scriptura”, MJ 111 (2012), 47.o.

7 Knut Alfsvag u.o. 202.o.

8 2Tim 3:16-17

9 5Móz 4:2 lásd még: 5Móz 12:32; Jel 22:18-19

10 Jer 4:22

11 Dreyer, Y., Zeindler, M., Case-Winters, A., Sadananda, R. & Weinrich, M., uo.

A baptista Pastor Downing kifejezetten nagy jelentőséget tulajdonít a Sola Scriptura elvnek életében, kihangsúlyozván, hogy ez egy megkülönböztető jegye a baptista egyháznak: „Baptistaként a Szentírásból, különösen az Újszövetségből merítjük megkülönböztető jellegünket, összhangban az isteni kinyilatkoztatás fokozatos jellegének elvével. Ez az elv az Újszövetségnek az Ószövetséggel szembeni szükségszerű véglegességét vallja (Zsid 10:1). A Szentírás teljessége képezi az alapot vagy az ihletett és hiteles összefüggést minden egyéb megkülönböztető jegyeknek, amelyek a mi álláspontunkat jellemzik.”¹²

Eltérő vélekedések a Sola Scriptura elvről

Azt feltételezhetnénk, hogy ezen konszenzus a dogmatika egységét segítené elő, közelebb hozva a hívők csoportjait egymáshoz, a gyakorlatban azonban úgy tűnik, pont az ellenkezője történik. Minden egyes nappal újabb és újabb részekre szakad a keresztény populáció, melyek aztán tovább folytatják e spirituális osztódást.

A Sola Scriptura elv fontosságát és létjogosultságát illető széles körű egyetértés ellenére sem mondhatjuk, hogy a Szentírás értelmezésének nehézségeit teljes mértékben ki tudjuk küszöbölni ennek alkalmazásával. „A Sola Scriptura válságban van. A reformátorok hangos felhívása, hogy a Bibliát helyezzük előtérbe, folyamatos kritika alá került. Még protestáns körökön belül is vannak egymással versengő elképzelések a Sola Scriptura természetéről és szerepéről.”¹³

A katolikus Patrick Madrid a következő, igen kemény és elítélő szavakkal fogalmazza meg az „egyetemes” keresztény anyaszentegyház teológiai vezetői jelentős részének véleményét a protestáns Sola Scriptura princípiumról: „A Sola Scriptura egy súlyos teológiai tévedés, amely számtalan lelket vezetett a tanbeli romláshoz, egy tisztán emberi konstrukció, amelyet minden kereszténynek, aki szereti és engedelmeskedik Isten Igéjének, el kell utasítania, mint emberi hagyományt, amely semmissé teszi és eltorzítja az Igét.”¹⁴

A Katolikus Egyház a II. Vatikáni zsinat (1962-1965) döntése alapján egyenrangúvá tette az egyházi tradicionális írásokat a Bibliai szent iratokkal. Természetesen az egyház történelmi személyiségei által papírra vetett gondolatok hangsúlyosabb, ideológiát formáló szerepe nem ezzel a határozattal vette kezdetét, hanem sok évszázados hagyománnyal rendelkezik, és nem csupán a katolikus, de az ortodox irányzaton belül is.

„A római katolikus egyház például azt a tanítást vallja, hogy a Szentírás önmagában nem elegendő ahhoz, hogy megtanítson minket mindarra, amit a hitről tudnunk kell, hanem a hagyomány és az egyház/pápa tanítása is szükséges.”¹⁵

“És igen biztos nálunk a prófétai beszéd [is], amelyre jól teszitek, ha figyelmeztetek, mint sötét helyen világító szövétnékre, míg nappal virrad, és hajnalcsillag kél fel szívetekben; Tudván először azt, hogy az írásban egy prófétai szó sem támad saját magyarázatból. Mert sohasem ember akarataból származott a prófétai szó; hanem a Szent Lélektől indítatva szólottak az Istennek szent emberei.”¹⁶

12 Dr. W. R. Downing: *Sola Scriptura: The great baptist distinctive*, Sovereign Grace Baptist Church of Silicon Valley, 2008, 3.o.

13 Richard L. Wilson: *Sola Scriptura: Retrieving a protestant doctrine*, 2012, https://www.academia.edu/10054786/Problems_with_Sola_Scriptura?sm=b&rhid=28663272425

14 Robert A. Sungen: *Not by scripture alone: A Catholic Critique of the Protestant Doctrine of Sola Scriptura*, Queenship Publishing, California, 1997, 1.o.

15 Glyn Williams: *Sola Scriptura in the Modern Church and its Relationship to Church Tradition*, South African Theological Seminary, 2017, 1.o.

16 2Pét 1:19

*Aki ismeri a kereszténységet az tisztában van azzal a jelenséggel, miszerint mindent, sőt az ellenkezőjét is meg lehet indokolni a Bibliát felhasználva, és a főbb doktrínák esetében ez általában ez meg is történik szinte kivétel nélkül. Nincs ez másként a Sola Scriptura esetében sem. Korábban olvashattuk az elvet alátámasztó, azt megerősíteni látszó bibliai szakaszokat, most nézzünk meg egy példát az ellenkező esetre, melyet a Katolikus Egyház idéz a „szent hagyomány” felemelésének indoklására, ugyancsak Pál apostol tollából: „Dicsérlek pedig titeket atyámfiai, hogy én rólam mindenben megemlékeztek, és amiképpen meghagytam nektek, rendeléseimet **G3862 ή παράδοσις** megtartjátok.”¹⁷*

G3862 ή παράδοσις, -εως (hé paradoszisz, -eósz) 1) előírás, rendelkezés, hagyomány, tradíció 2) átadás, továbbadás, tanítás → **G3860 παραδίδωμι** (paradidómi) 1) ad, odaad, átad 2) elárul, kiszolgált, kiad, (börtönbe) vet 3) rábíz, ráhagy 4) (hagyományt) továbbad 5) meghagy

Hogy megemlítsék egy számomra szélsőségesnek tűnő véleményt is, álljon itt egy idézet „Az tény, hogy a Szentírás csak egy része annak, amit a Szent Hagyományban átadtak nekünk. Önmagában soha nem volt hivatott arra, hogy Isten teljes útmutatását közvetítse az Egyház folyamatos életére vonatkozóan, és erre a célra meglehetősen alkalmatlan.”¹⁸

“És megtartom a te törvényedet mindenkor és mindörökké. És tágas téren járok, mert a te határozataidat keresem. És a királyok előtt szólok a te bizonyosságaidról, és nem szégyenülök meg. És gyönyörködöm a te parancsolataidban, amelyeket szeretek.”¹⁹

Sola Scriptura kivételekkel

Tovább nehezíti a „Csak a Szentírás” elv betartásának és betartatásának gyakorlatát a protestáns teológián belül a jelenség, amit az „elefánt a szobában” mondással lehet legkifejezőbb módon érzékeltetni, vagyis hogy egyáltalán nem tartja magát ehhez az elvhez senki sem. Ennél az oknál fogva állítja Knut Alfsvag, hogy „a Sola Scriptura elve, vagyis az elképzelés, hogy a egyháznak egyedül a Biblia alapján kell élnie, bár általában úgy tartják, hogy a protestáns reformáció lényege, reménytelenül naivnak tűnhet.”²⁰

Elég csak egy pillantást vetni bármely tudományos jellegű teológiai publikációra, és észrevehetjük a számtalan egyéb írott forrást, melyeket a szerzők kénytelenek felhasználni munkájuk során az áhított elismerés elnyerése érdekében. Érthető és elfogadható az elvárás, hiszen így egyik oldalon ezáltal elkerülhető a plagizálás, más gondolatainak felhasználása sajátunkként, a másik oldalon pedig a minden alapot nélkülöző filozofálást is valamelyest ki tudjuk zárni, ugyanakkor „senki sem olvasott még soha semmit »egyedül«, abban az értelemben, hogy a körülményektől és előfeltevésektől mentesen. Minden szövegnek van háttere és értelmezése egy kontextusban történik, és ez minden bizonnyal igaz egy olyan értelmezéstörténettel terhelt szövegre, mint a Biblia.”²¹

¹⁷ 1Kor 11:2

¹⁸ Robert A. Sungenis, u.o., 70.o.

¹⁹ Zsolt 119:44-47

²⁰ Knut Alfsvag, u.o. 202.o.

²¹ U.o.

A probléma csak az, hogy így már így nem lehet Sola Scriptura-ról beszélni a legszorosabb értelemben véve, ami egy feloldhatatlan, ugyanakkor eléggé megdöbbentő ellentmondás is, ami az én meglátásom szerint rengeteg nehézségnek a forrása, különösen az egyház által végzett evangelizációs és missziós tevékenységek során.

“Mert bizonyosságot teszek felőlük, hogy Isten iránt való buzgóság van bennük, de nem megismerés szerint. Mert az Isten igazságát nem ismervén, és az ő tulajdon igazságukat igyekezték érvényesíteni, az Isten igazságának nem engedelmessé váltak.”²²

Haladván tovább ezen a vonalon, a kereszténység egésze egyöntetűen elfogadja az úgynevezett egyetemes zsinatok (az első hét egyetemes zsinat) határozatait, és elsősorban az ott jelenlevők által megfogalmazott hitvallásokat, mint hitük vezérlő irányelveit. Kálvin híres *Institutio* című művében az alábbiakat írja a zsinatok határozataival összefüggésben: „Így azok az ősi nizzai, konstantinápolyi, az első efezusi, kalcedoni zsinatok, és hasonló, amelyeket a tévedések megcáfolására tartottak, mi készségesen elfogadjuk és szentként tiszteljük, amennyiben a hit tanításairól van szó, mert ezek nem tartalmazzak mást, mint a tiszta és hiteles értelmezését a Szentírásnak, amelyet a szent atyák lelki bölcsességgel fogadtak el, hogy szétfűzzék a vallás akkori ellenségeit.”²³

Ezen határozatok, hitvallások, kánonok sem tartoznak szó szerinti értelmezésben a Szentírások közé, – sőt, valójában ezek az egyházi tradíció ernyője alatt helyezkednek el, ami erősíti a katolikus megközelítést, – mégis elfogadja őket a keresztény hívők többsége. Ez nehezíti a Sola Scriptura elv érvényesülését és érvényesítését a gyakorlati hitéletben, mivel zavarossá teszi a vizet mind a teológusok, mind pedig a laikusok számára az által, hogy intézményesíti az elv megkerülését. Értelmezés kérdése persze, hogy mennyire ragaszkodunk a Sola Scriptura elvhez, én itt csak néhány felmerülő kihívásra szeretném ráirányítani a figyelmet.

Csak az Írás, sok egyház

„A bibliai kánon nem az egyház egységének, hanem a sokféleségének alapja. A sokféle, sőt ellentétes teológiai perspektívák a Bibliában az egyház különböző modelljeit eredményezik.”²⁴

Bár én nem tartom problematikusnak, hogy az ugyanarra a 66 bibliai könyvre épülő, ugyanakkor eltérő teológiai nézeteket valló és hirdető egyházak, felekezetek, gyülekezetek száma gyakorlatilag végtelen, egy külső szemlélő számára kétségtelenül különös, akár ellentmondásos is lehet ez a jelenség.

“Szenteld meg őket a te igazságoddal: A te igéd igazság. Amiképpen te küldtél engem e világra, úgy küldtem én is őket e világra; És én ő értük [oda] szentelem magamat, hogy ők is megszenteltek legyenek [az] igazságban. De nemcsak ő értük könyörgök, hanem azokért is, akik az ő beszédükre hisznek majd énbennem; Hogy mindnyájan egyek legyenek; amint te énbennem, Atyám, és én te benned, hogy ők is egyek legyenek mi bennünk: hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél engem.”²⁵

22 Róm 10: 2-3

23 John Calvin: *Institutio*, 4.9.8., Accordance Bible Software-ből idézve

24 Dreyer, Y., Zeindler, M., Case-Winters, A., Sadananda, R. & Weinrich, M., 2013, "Sola Scriptura... 2.o.

25 Ján 17:17

Úgy vélem a Szentszellem vezetésével lehetséges különböző következtetésekre jutni bizonyos egyházszervezeti, dogmatikai vagy életvezetési rendelkezéseket illetően, és Matthias Zeindler mintha hasonló elgondolást fogalmazna meg mikor azt írja, hogy „Az a mód, ahogyan a keresztények a Bibliát a különböző hagyományokból fogadják, sőt, még az azonos hagyományból érkező keresztények között is jelentősen eltér. A különböző hermeneutikai előfeltevések, felekezeti hagyományok és kulturális kontextusok különböző következtetésekhöz vezetnek.”²⁶

Ezáltal Krisztus teste képes alkalmazkodni az eltérő demográfiai, geográfiai és történelmi kívánalmakhoz, melyeket az egyre változó világ támaszt az Istent elszántan követni akaró hívőkkel szemben.

„Mert én, noha mindenkivel szemben szabad vagyok, magamat mindenkinek szolgájává tettem, hogy a többséget megnyerjem. És a zsidóknak zsidóvá lettem, hogy zsidókat nyerjek meg; a törvény alatt valóknak törvény alatt valóvá, hogy a törvény alatt valókat megnyerjem; A törvény nélkül valóknak törvénytől valóvá, noha nem vagyok Isten törvénye nélkül, hanem Krisztus törvényében való, hogy törvény nélkül valókat nyerjek meg. Az erőtlenekek erőtelenné lettem, hogy az erőtlenekeket megnyerjem. Mindeneknek mindenné lettem, hogy minden módon megtartsak némelyeket. Ezt pedig az evangéliumért művelem, hogy résztárs legyek abban.”²⁷

Jobban megérthetjük a Sola Scripturából fakadó félreértéseket az elv egy, az eddigieknél árnyaltabb, Ervin Budiselić-től származó leírásából, ami így szól: „Sola Scriptura nem jelenti az egyházi hagyományok elutasítását, hanem azt állítja, hogy a hagyomány lehet elfogadható, ha az a Szentírással igazolható. Ebben az értelemben a Sola Scriptura nem egy hermeneutikai elv vagy értelmezési szabály, hanem egy teológiai álláspont, amely a Szentírás elsőbbsége mellett érvel.”²⁸

Nem korrekt tehát a Sola Scriptura elvet az Írásokhoz való kizárólagos és tökéletes ragaszkodásként felfognunk, hanem sokkal inkább azok elsődleges, valamint legfelsőbb tekintélyét, hatalmát jelenti a keresztény hívők élete minden területének kialakításában. Ahogyan John MacArthur fogalmaz: „A Sola Scriptura egyszerűen azt jelenti, hogy az üdvösségünkhöz szükséges minden igazságot és lelki életünkhöz szükséges tanítást a Szentírás kifejezetten vagy hallgatólagosan tartalmazza. Az állítás nem az, hogy mindenféle igazság megtalálható a Szentírásban.”²⁹

Szintén egyetért a Sola Scriptura ilyen értelemben vett használatával a Westminster-i Hitvallás, amikor azt mondja: „Isten egész tanácsa, minden szükséges dologról, az ő saját dicsősége számára, az ember üdvösségére, hitére és életére, vagy kifejezetten le van fektetve a Szentírásban, vagy jó és szükségszerű következtetésekkel levezethető a Szentírásból: amelyhez semmi sem adható hozzá, sem a Lélek új kinyilatkoztatásai, sem emberi hagyományok által.”³⁰

²⁶ U.o.

²⁷ 1Kor 9:19-23

²⁸ Ervin Budiselić: *Lessons from the Early Church for Today's Evangelical Christianity*, Biblijski Institut, Zagreb, 2017, 69.o.

²⁹ Ligonier Ministries, „What Does Sola Scriptura Mean?” (<http://www.ligonier.org/blog/what-does-sola-scriptura-mean/>)

³⁰ Westminsteri Hitvallás, 1.6, Accordance Bible Software-ből idézve

“Teljes szívből kerestelek téged: ne engedj eltévedeznem a te parancsolataidtól! Szívembe rejtettem a te beszédedet, hogy ne vétkezzem ellened. Áldott vagy te, Uram! Taníts meg engem a te rendeléseidre. Ajkaimmal hirdetem a te szádnak minden ítéletét. Inkább gyönyörködöm a te bizonyosságaidnak útjában, mint minden gazdagságban.”³¹

Konklúzió

A Sola Scriptura tehát egy igen széles körben elfogadott és alkalmazott princípium a kereszténységen belül, aminek eredeti célja, legalábbis az én véleménye, szerint az lett volna, hogy a doktrinális kérdések rendezését megkönnyítse, leegyszerűsítse. Sikertelenségének ténye nem vesz el semmit az elképzelés nagyszerűségéből, de rávilágít az emberiség megosztottságának problémájára, amit már csak Yahusha HaMassiach, az Ő visszatérése után fog tudni megoldani.

Sem a Sola Scriptura elv, sem bármely más szabályozás, rendelkezés, utasítás nem képes visszafordítani vagy megállítani sem a kereszténység, sem az egész emberi nemzet további szakadásait. Az én meglátásom szerint nem is szükséges törekednünk erre, és a következő részletből kitűnik, hogy az apostol Pál hasznosnak látta a jelenséget, hiszen azt írta levelében a korinthusiaknak: „Mert szükség, hogy szakadások is legyenek köztetek, hogy a kipróbáltak nyilvánvalókká legyenek ti köztetek.”³²

*“Az igazság útját választottam; a te ítéleteid forognak előttem.
Ragaszkodom a te bizonyosságaidhoz; Uram, ne hagyj megszégyenülni!
A te parancsolataidnak útján járok, ha megvigasztalod az én szívemet!
Taníts meg Uram a te rendeléseidnek útjára, hogy megőrizsem azt mindvégig.
Oktass, hogy megőrizsem a te törvényedet, és megtartsam azt teljes szívemből.”³³*
HalleluJah!

31 Zsolt 119:10-14

32 1 Kor 11:19

33 Zsolt 119:30-34